

dine annos 55 exegisset, æræ tandem vulgaris 449, vitæ suæ cursum feliciter consummavit. Ejus memoriam recolunt Græci die 8 Maii, Latini vero 19 Julii. Quæ autem in eremo præclare gessit ac docuit sanctus abbas, studiose collegit litterisque mandavit beatus Theodorus Studita, ejusque lucubrationem ex pervetusto codice Segueriano descriptam edidit hagiographi Bollandiani (m), eruditique animadversionibus illustrarunt.

III. Græca pariter ac Romana sapientia fuisse admirandum magnum Arsenium, testatur idem qui ejus acta in litteras retulit Studita (n), Ἑλληνικῇ τε καὶ Ῥωμαϊκῇ σοφίᾳ θαυμαζόμενος. Neque aliter Apophthegmata Patrum, ut superius vidimus. Quin etiam, si Nicephoro fides (o), « libros quoque complures ille beatus senex reliquisse traditur, quos historia quæ de eo est, refert : » καὶ λόγους πλείστους καταλειπὼς, οὓς ἡ κατ' αὐτὸν ἱστορία διέξισται. Verum una tantum ad nos pervenit *Magni Arsenii doctrina et exhortatio* ad monachos, ut videtur, quam primus publici juris fecit Combefisius (p), *multa majestate et claritate, brevi adeo verborum complexu, expressam*. Ita quidem de hujusmodi opusculo censet doctus editor (q); ejusque sententiæ subscribit Guillelmus Caveus (r). Huic autem Arsenianæ *Doctrinæ*, magni sane faciendæ, quæ præterea de illius sancti abbatis gestis dictisque habentur in Apophthegmatis Patrum Cotelierianis ac Possinianis, adjecimus. Quod superest, admonendum putamus, de nostro beatissimo sene tria tetrasticha, et digna quidem quæ legantur, contexuisse Joannem Geometram (s), suntque numm. 9, 10 et 11.

(m) Bolland. *Act. SS., Jul.* tom. IV, p. 617 seqq.

(n) Bolland. l. c. pag. 618, § 3.

(o) Niceph. *Hist. eccl.* lib. XII, cap. 23, sub fin.

(p) Combef. *Auctar. noviss.* part. I, pagg. 301

seq.

(q) Id. ibid. pag. 313, col. 1.

(r) Cav. *Hist. litter.*, tom. I, pag. 279.

(s) Joan. Geom. *Parad. Tetrast.* in *Bibl. PP.* Paris., tom. XIV, pag. 449.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΑΡΣΕΝΙΟΥ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ

MAGNI SANCTIQUE ARSENI

DOCTRINA ET EXHORTATIO.

Α'. Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, παντὸς πράγματος ὧς ἂν τις ἐπιχειροίη, αἰτία τις προηγείται καὶ σκοπὸς, καθ' ὃν πράττεται. Αἰτίαν δὲ τῆς ἡμῶν ἐκ τοῦ κόσμου φυγῆς, οὐδεμίαν ἄλλην εἰποιμεν ἂν, ἢ τὴν τῆς ψυχῆς κάθαρσιν, καὶ τὴν ἐκείθεν ἐπομένην αὐτῆς σωτηρίαν. Σπουδαστέον οὖν ἡμῖν ὅση δύναμις ἑαυτοὺς ἐκκαθάραι, καὶ μᾶλλον τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον, ἐνθα δὴ ὁ πόλεμος μείζων, καὶ ἡ νίκη δυσχερεστέρα. Πολλοὶ γάρ εἰσιν, οἳ περὶ μὲν μολυσμῶν σαρκὸς, καὶ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας, πολὺ τὸ ἐγκρατὲς ἐπεδείξαντο, νηστείας ἐχρήσαντο, καὶ ἀγρυπνίας, καὶ ἄλλαις ὅσαις κακοπαθείαις· περὶ δὲ τοῦ κατὰ διάνοιαν μολυσμοῦ, καὶ τῆς ἐντελοῦς καθάρσεως, οὐδὲν, ἢ ὀλίγα παντελῶς ἐφρόντισαν· καίτοι γε τοῦ παραγγέλματος οὐ περὶ καθάρσεως τοῦ τῆς σαρκὸς μολυσμοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ πνεύματος ἔχοντος. Οὐ μὲν ἄλλὰ καὶ τοῦ πορνείαν μὲν καὶ τὴν ἄλλην ἐκφυγεῖν ἡδυπάθειαν, πολλοῖς ἐμέλησε· ὥστε μέντοι τῶν κρυφιωτέρων παθῶν, οἷον φθόνου, φιλοδοξίας, οἰή-

I. Fratres ac Patres, quidquid tandem aliquis negotii aggrediatur, ratio aliqua finisque proprius præeat necesse est, quo se operi accingat. Rationem vero ac causam, cur a sæculo fugam nobis ineundam duximus, nullam aliam dixerimus, quam ut animum emundantes, quæ huic comes est emundationi, salutem consequamur. Adhibenda igitur nobis pro virili diligentia, ut nos ipsos emundemus, præsertim vero interiorem hominem, penes quem et gravior incumbit belli moles, et victoria difficilior est. Sunt enim multi, qui emundandis carnalibus sordibus, ac peccato quod opere præstatur, eliminando, continentiae plurimum exhibuerunt, jejuniaque et vigilias adhibuerunt, ac reliquis strenue corporis afflictationibus functi sunt; ad animi autem sordes quod attinet, perfectamque emundationem, nihil aut parum quid admodum curaverunt; quanquam non in eo nobis sita professio est, ut carnis duntaxat, sed ut etiam

spiritus emundationi studeamus. Atqui multis sane ea incessit cura, ut scortationem ac carnales reliquas libidines affectusque diligenter caverent: ut autem occultiora vitia eluerent, puta invidiæ, inanîs gloriæ, vanæ suæ opinionis et jactantiæ, amoris pecuniarum, omniumque vitiorum deterrimi, superbiæ, seque horum molestia liberarent, pauci admodum curavere. Hinc fit ut dimidio mutilam hi emundationem obtineant; quin imo majori potiorique parte immundi perseverant; suntque statuis similes, foris quidem sæpius auro aut etiam are fulgentibus, cum intus immunditia omnique alia vilissima materia infercitæ sint.

II. His nos itaque etiam obscuris vitiis ac affectibus majorem in modum emundari studeamus. Quin ne hoc quoque nos lateat, fratres, hostem nostrum diabolum multis variisque machinis hoc moliri ut seducat bonique ac honesti specie in foveam malorum ac exitium trahat. Puta, hospitalitatem colere admonet, et ut adventantes fratres læti suscipiamus, quibuscum pari mensa cibum potumque sumamus. Hujus ratio, charitatis bonum; tumque adeo sensim obrepens ac illicitus, eo occulte trahit ut ventri serviamus; indeque libidini-bus ac voluptatibus impudicitibusque ad nauseam usque inquinemur. Aliis rursus eleemosynam suadens ac benignitatem, inque egenos beneficentiam, per eam occasionem pecuniarum amorem accendit, et ut avaritiæ œstro insaniant. Aliis aliorum utilitatem, iis capiendis escam subseminans, auctor fuit ut solitudinem quasi inutilem ejusque otia desererent, et ut sæcularium vulgo colloquia miscerent: quandoque etiam suavit, ut et cum feminis, velut jam arrepta imperturbationis arce, id ipsum incautius præstarent: inque eum modum libidinosos ac voluptatibus deditos miseros effecit. Alios omni cogitationem æstu liberos sinens, eaque ratione elidens, quod cunctis vitiis superiores viderentur, in superbiam extulit, sicque facile prostravit. Quandoque vero etiam, dando belli inducias pugnaque abstinens, erga eos maxime qui ad vitæ religiosæ agones se nuper exuissent, sui securos esse, nec cura sollicitos seductor induxit; hincque adeo in segnitatem impellens, atque labores neglectim habere faciens, repente adortus uti debiles atque inermes, innumerabilium cogitationum æstum illis commovit atque miscuit conturbavitque: quin et sæpius profundo vitiorum mersit. Aliis rursus suasit ut sibi ipsi, tanquam jam majorem modum consecuti, considerent, et ut aliorum creditas cogitationes acciperent, affectusque et libidines atque prælia detegentes audirent: quodque necdum suos ipsi affectus atque vitia probe eluissent, cum auditorum memoriam formasque libidinose animo primum immisit, tumque etiam ad carnem polluemdam miserabili eos exitu præcipitavit. Cum igitur sic varii ac multiplices, quosque ægre deprehendas, sint tentatoris assultus, magna quoque nobis opus erit cautione ac vigilantia, animoque boni cura intento: ut eo illustrante, his quæ sunt mala, ut bonis, imprudentes non uta-

σεως, χρημάτων έρωτος · και του πάντων χειρόνος, υπερηφανείας · τούτων εκφυγεῖν τὰς ὀχλήσεις, ὀλίγοι κομιδῇ πεφροντήκασι. Ταύτητοι τὴν κάθαρσιν ἐξ ἡμισείας ἔχουσιν οὗτοι · μάλλον δὲ, τῷ πλείονι καὶ κυριωτέρῳ μέρει ἀκάθαρτοι μεμεντήκασι · καὶ οἷον ἀνδριάντες εἰσὶν, οἱ ἐξωθεν μὲν τῷ χρυσῷ πολλάκις καὶ χαλκῷ στίλβουσι, τὰ δὲ ἐνδον, ἀκαθαρσίας καὶ ὕλης πάσης ἄλλης πεπλήρωται φαντοσύνης.

B'. Τούτων οὖν καὶ μάλλον ἡμεῖς τῶν ἀδελφῶν παθῶν ἐκκαθαίρεσθαι σπουδάζομεν. Καὶ τοῦτο δὲ μὴ λανθανέτω ἡμᾶς, ἀδελφοί, ὅπως ὁ ἐχθραίνων ἡμῖν διάβολος, πολλὰς καὶ ποικίλαις ταῖς μηχαναῖς χρώμενος ἐξαπατᾷ πειράται, καὶ προφάσει τοῦ ἀγαθοῦ, τοῖς πονηροῖς ἐμπίπτειν παρασκευάζει. Οἷον φιλοξενίαν ὑποτιθέμενος, καὶ τὴν τῶν παραβαλλόντων ἀδελφῶν ἀκολούθως φιλοπροσύνην, συνεσθίειν αὐτοῖς καὶ συμπίνειν παρασκευάζει. Καὶ ἡ αἰτία, τὸ τῆς ἀγάπης καλόν · εἴθ' οὕτως ὑποκλέπτων ἡρέμα καὶ ὑποσπών, εἰς τὸ τῇ γαστρὶ δουλεύειν ἡμᾶς λάθρα εἴλκυσε · κἀντεῦθεν ἐμπαθείαις καὶ ἡδοναῖς εἰς κόρον ἐρόλυνεν. Ἄλλοις πάλιν ἐλεημοσύνην ὑποβάλλων καὶ χρηστότητα, καὶ τὴν περὶ τοὺς πένητας εὐποιάν, ἐντεῦθεν ἔρωτα χρημάτων αὐτοῖς ἐνήκε, καὶ πρὸς φιλαργυρίαν ἐξέμηνεν. Ἐτέροις τὴν τῶν πολλῶν ὠφέλειαν εἰς δέλεαρ ὑποσπείρων, τὴν ἡσυχίαν ὡς ἀκαρπὸν ἀπολιπεῖν παρασκευάσε · καὶ πολλοῖς μὲν τῶν κοσμικῶν ὀμιλεῖν · ἔστι δ' ὅτε καὶ πρὸς γυναῖκας ἀφυλάκτως τοῦτο ποιεῖν ἀνέπεισεν, ὡς ἤδη πρὸς ἀπάθειαν ἐφθάκοσι, καὶ οὕτω φιληδόνους καὶ ἐμπαθεῖς τοὺς ἀθλίους ἀπέδειξεν. Ἄλλους ἀνενοχλήτους ἔαςας, καὶ τῷ μηδενὶ τῶν παθῶν ἀλιωτοῦς εἶναι παρακρουσάμενος, εἰς ὑπερηφανίαν ἐπῆρε, καὶ οὕτω ῥαδίως κατήνεγκεν. Ἔστι δὲ οὗς καὶ τοῦ πολεμεῖν ἀποτγόμενος, καὶ μάλιστα τοὺς πρὸς τοὺς ἀσκητικούς ἀγῶνας ἐναγχος ἀποδυσασμένους, ἀδελῶς ἔχειν αὐτοὺς καὶ ἀμερίμνως ἡπάτησεν · ἐξ οὗπερ εἰς ῥαθυμίαν ἐμβαλὼν, καὶ πόνων ἀμελῆσαι παρασκευάσας, ἀθρόον ὡς εὐχειρώτοις ἐπέθετο καὶ ἀόπλοις, καὶ οὕτω μυρίων σάλον τῶν λογισμῶν διέσεισέ τε καὶ συνετάραξε · πολλάκις μέντοι καὶ τῷ τῶν παθῶν βυθῷ κατεβάπτισεν. Ἐτέρους αὖθις, θαρρύνειν ἑαυτοῖς ἀνέπεισεν, ὡς μέτρου ἤδη μελίζονος ἐφικομένοις · πιστεύεσθαι τε καὶ ἄλλων λογισμοὺς, καὶ παθῶν καὶ πολέμων ἐξαγορεύσεις ὑπέβαλεν · οἷς μήπω τὰ οἰκεῖα πάθη καλῶς ἀπονιψάμενοις, πρῶτον μὲν ὑπομνήσεις καὶ διατυπώσεις τῶν ὧν ἀκηκόασιν ἐμπαθῶς ἐνήκεν · ἔπειτα καὶ πρὸς μολυσμοὺς σαρκὸς ἀθλίως κατήνεγκεν. Ἐπεὶ οὖν αἱ τοῦ πειράζοντος προσβολαὶ ποικίλαι οὕτως καὶ πολυειδεῖς καὶ δυσφώρατοι, πολλῆς καὶ ἡμῖν δεήσει τῆς φυλακῆς καὶ νήψεως, καὶ τῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν προσοχῆς · ἵνα παρ' αὐτοῦ φωτιζόμενοι, μὴ λάθωμεν ὡς καλῶν τῶν πονηρῶν χρώμενοι · μὴ δὲ τοῖς βλαβεροῖς περιπίπτοντες ἀδελῶς · ἀλλὰ γρηγορώμεν καὶ νήφωμεν περισκοποῦντες πόθεν, καὶ πότε, καὶ πῶς τὰς προσβολὰς ἐκεῖνος ποιεῖται · καὶ μηδενὶ μηδ' ὀλίγῃ δι' ἀπροσεξίαν προσπίπτωμεν.

mur; nec in noxia, cæcis animi sensibus, incidamus: sed vigilemus ac sobrii simus, sedulo considerantes unde, quando et quomodo ille adoriatur: inque nullo prorsus, per præsentiae animi absentiam ac socordiam offendamus.

ARSENII ABBATIS APOPTHHEGMATA.

Vide hujusce Patrologiæ Græcæ tom. LXV, col. 87 sqq.

ΑΡΣΕΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΕΙΡΑΣΤΗΝ ΝΟΜΙΚΟΝ.

ARSENII MONACHI

AD NOMICUM TENTATOREM.

Ang. Mai Classici auctores, t. X, p. 553. Romæ 1838.

Ἴδε βρόχον ἀντὶ βρόχου, ὦ νομικὲ, παγίδα ἀνθ' ἧς Ἀ
ἔστησας παγίδος· ἴδε πῶς ἐμπέπτωκας εἰς ὃν ὠρύξας
βόθρον κατὰ Χριστοῦ· ὅθεν ὁ σὸς σε νόμος ἀντὶ Χρι-
στοῦ ἐξελεγχέτω, πότερον ὡς Θεῷ, ἢ ὡς ψιλῷ ἀν-
θρώπῳ τὰ τῆς πείρας ἐφήπλωσας ἄθεσμα δίκτυα;
εἰ μὲν τὸ πρῶτον, μεματαίωσαι· Θεὸς γὰρ πειραστῶν
δικτύοις οὐδαμῶς ζωγρεῖται· μᾶλλον δὲ καὶ ἀγαπᾷν
ὀφείλεις ἐξ ὅλης διανοίας, καὶ ψυχῆς, καὶ ἰσχύος· εἰ
δὲ τὸ δεύτερον, ὁ ὡς σεαυτὸν τὸν πλησίον ἀγαπᾷν,
παρὰ τοῦ νόμου δεδιδαγμένος, οὐδαμῶς πειράζειν
δίκαιος ἂν εἴης· οὔτε γὰρ ἂν πειράσειέ τις ἑαυτὸν,
οὔτε ἐν λόγῳ παγιδεῦσαι, καὶ θανάτῳ παραδοῦναι
ζητήσῃς. Πῶς οὖν σεαυτὸν διὰ τῶν κατὰ τοῦ πλησίον
βρόχων καταπνίγων οὐκ αἰσθάνῃ; οὐδ' ἐννοεῖς ὅτι
τοῖς πονηροῖς γείτοσιν ἐπταπλασίονα εἰς τὸν κόλπον
τὰ δεινὰ ἀποδίδεται; Ἀλλὰ Χριστὸς τῇ οἰκείᾳ μα-
κροθυμίᾳ καὶ ἀνεξικακίᾳ χρώμενος, ὁρθῶς μὲν οὐ
πράττειν, οὐδὲ διανοεῖσθαι, ὁρθῶς δὲ ἀποκριθῆναι
φῃσιν, ἴσως καὶ τοὺς ἑαυτῆς λόγους ἐπαισχυνοῦσιν
πλινθοδίαν ἀπὸ τῆς ἐν πλάνῃ ματαιότητος ἄρειαν·
«Οὕτω, φησὶ, ποιεῖ, καὶ ζήσῃ»· οὕτω πάντα τὸν ἐν
κινδύνῳ, τὸν ἐν ἀνάγκῃ, τὸν ἐν περιστάσει σεαυτοῦ
πλησίον ἔχει. Ὁ δὲ μήτε ἐξ αὐτῆς τῆς ἐν νόμῳ ἐντο-
λῆς, μήτε ἐκ τῆς τοῦ Σωτῆρος προτροπῆς ὠφελ-
θεῖς, μηδὲ ὑπὸ τοῦ οἰκείου συνειδότες ἀπελεγχθεῖς,
οἷα δὲ τινες ὄφεις πονηροὺς μικρὰ τῇ διὰ νόμου πλεγμα-
τὴν κάραν ἀλγήσας, τὴν ἰοδόλον γλῶτταν κινεῖ, καὶ
τὴν θανατηφόρον πᾶσαν εἰς τοῦ μφανὲς ἀπογυμνοῖ
κακίαν. Θέλων γὰρ, φησὶ, δικαιοῦν ἑαυτὸν, ταυτέστιν
ἑαυτὸν ὑπὲρ ἅπαντας νομίζων δίκαιον, καὶ μηδὲν

En laqueum pro laqueo, nomice, et pedicam pe-
dicæ oppositam. Videsne te in illam ipsam foveam,
quam Christo fodieras, delapsam esse? Quare lex
tua Christi loco in te inquirat, ut sciamus, utrum
ut Deo an mero homini perfidas illas struxeris
insidias. Si ut Deo, sane frustratus es; Deus enim
insidiantium dolis circumveniri nequit; quem a
fortiori ex tota mente, ex toto animo, totis viri-
bus diligere debes: si ut mero homini, tentamen-
tum id non minus injustum erit, siquidem prox-
imum sicut te ipsum amare lex jubet. Et revera
quis tandem seipsum tentare dolosis verborum
ambagibus voluerit, ut postmodum morti semet
tradat? Annon vides te, dum proximo tuo laqueum
nectis, eodem supplicio circumstringi? Nonne vi-
des vicinos maleficos septemplex maleficii pœ-
nam dare? Econtra Christus pro ea qua est animi
mansuetudine ac patientia, omissa bene faciendi
cogitandique necessitate, sermonis congruentiam
commendat, metum eximendo ne aliquando falsi-
loquii retractationem experiamur: « Sic, inquit,
facito, et vives. » Sic tu omnem habeto proximum
in periculis, in necessitatibus, in quibuscunque
rebus constitutum. Qui autem neque ex legis man-
datis, neque ex Salvatoris ipsius præceptis, neque
ab ipsa conscientia redargutus resipiscit, is, sicut
serpens venenosus, dum caput ejus legis plectitur
verberibus, linguam movet venenatam et omnem
malitiam mortis genitricem in lucem prodit. Nam-
que seipsum vult justificare, se omnibus cæteris